

R-kuckó

R-HANGOLÓ

Mondogassuk előbb lassan, jól artikulálva, majd egyre gyorsulva:

- arara-árará-erere-éréré-iriri-ürürü...
- dara-doro-dere-dörö-dara-doro-dere-dörö...
- dra-drá-dre-dré-dri-dró...
- irri-orro-árrá-örrö-irri-orro-árrá-örrö...

Ejtsük tisztán a következő szópárokat, ikerszavakat, majd mondjuk az egész szósort gyorsabban, nyelvgyötrőként:

- recseg-ropog
- erre-arra
- dérrrel-dúrral
- tarkabarka
- árkon-bokron
- girbe-görbe

Ejtsük tisztán a következő szósorokat, majd mondjunk egy-egy szósort gyorsabban, nyelvgyötrőként ismételve:

- kar, kár, tar, tár, var, vár
- rom, romol, rém, remél
- körről körre, korról korra
- kerti törpe, kurta porta

Felelgető

Mondogassuk együtt az alábbi mondatpárokat, majd páronként mondják egymásnak felelgetőként a gyerekek! Tiszta ejtéssel, nyugodt tempóban, majd ismételve, gyorsítva a tempót:

- Rémes a rém. – Krémes a krém.
- Ciróka-maróka. – Ravaszdi a róka.

- Rendes a rendőr. – Markos a hordár.
- Ráncos az arc. – Kardos a harc.

A párok alakuljanak rigópárokká a jól ismert nyelvgyötrővel, és sorról sorra felelgetve mondogassák egymásnak, egyre gyorsítva a tempót:

Répa, retek, mogyoró, □□□ □ | ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
 korán reggel ritkán rikkant a rigó. □□□ □□□ □ | ti-ti-ti-ti ti-ti-ti-ti ti-ti-tá

Próbáljuk meg a rigóhangot a hangmagasság változtatásával is utánozni, félütemenként (negyed értékenként) váltva a hangmagasságot:

Répa, mogyo-
 retek, -ró,
 korán ritkán a ri-
 reggel rikkant -gó.

A rigópárok széledjenek szét a teremben, és így felelgessenek egymásnak! Mindenki csak a saját párjának feleljen, tehát nagyon kell figyelni egymásra és a hangokra! Ha sikerül, egy kis rigóhangversenyben lesz részünk.

RÓKAMÓKA

Képböngésző

Nézzük meg a nyitó oldalpárt (102–103. o.): Mi uralja a képet? Ki a főszereplő?

Mije van a rókának r-rel? – Most nemcsak szókezdő, hanem a szóban hallható r hangokra is gondolhatunk (pl. farka, szőre, orra, karma).

Mije nincs a rókának r-rel? (rágógumija, repülője, rántottája, órája, karja, kardja stb.)

A rókanak nincs nadrágja

Eszközigény: Számítógép, digitális tábla

Mije nincs a rókanak? Figyeljük meg a következő dalban! – Hallgassuk meg a gyerekekkel a gyermekdalt (a *Kiment a ház az ablakon* című népi gyermekdal második versszakát) az *A rókanak nincs nadrágja* című tankockán, majd énekeljük együtt a dalt a felvétellel!

Kattints ide!

Rókadivat

Eszközigény: Rajzlapok, ceruzák, textilanyagok, ollók, ragasztók

Tudják-e a gyerekek, mi az a posztó? – Hallgassuk meg a válaszaikat, majd pontosítsunk: a posztó gyapjúfonalból készült vastag szövet, a belőle készült ruha jól tartja a meleget.

Miért vicces ez a dal? Van-e szüksége a rókanak nadrágra, ruhára? Miért? – A róka bundája a posztónál is jobban tartja a meleget.

A mesében (vagy dalban) viszont minden lehetséges, az is, hogy az állatok ruhába bújnak.

Képzeljének el a gyerekek egy állati divatszalont, ahol a rókáknak és más erdei állatoknak készítenek mesebeli, az állat tulajdonságait kifejező ruhákat! Készítsenek ruhaterveket rajzzal és/vagy textilkollázzsal a rókák, illetve más állatok számára!

Végül tartsunk bemutatót, amikor a gyerekek megtekinthetik egymás terveit!

Vigye el a róka!

Eszközigény: Számítógép, digitális tábla

A rókanak nem nadrágra van igazából szüksége. Hanem mire?

Mik azok a rókaképességek, amik a mesében és a valóságban is megállják a helyüket? – jó vadásztulajdonságok: éjjel is jól lát, éles a hallása, jól alkalmazkodik (mesében: ravasz)

A róka éjjeli ragadozó, így faluhelyen gyakran előfordul, hogy a baromfiudvar reggelre megfogyatkozik. Figyeljük meg a gyerekek **Kányádi Sándor** *Róka-mondóka* című versében, mi minden tűnt el az udvarról! – Olvassuk fel a verset, majd gyűjtsük össze emlékezetből a versben szereplő szárnyasokat: kakas, jérce, lúd, réce, gácsér, gúnár!

Ki tudja, melyik mi? Hogyan lehet őket párba állítani?

jérce = fiatal tyúk (ami még nem volt tojó)

kakas = a tojó (nő) tyúk hím párja

réce = kacsa

gácsér = a tojó kacsa hím párja

lúd = liba

gúnár = a tojó lúd hím párja

A versben szereplő szárnyaspárokat megfigyelhetjük a *Párok a baromfiudvarról* című tankockán, ahol a nevüket és képüket kell párokba rendezni.

Kattints ide!

Rókamondóka

A vers nemcsak címében mondóka, hanem soroló, sorismétlő szerkezetében is. Ritmusa ütemhangsúlyos, a sorszerkezet is ismétlődik:

Volt egy kicsi kakasom, □□ □ | ti-ti-ti-ti ti-ti-tá
elvitte a róka. □□ | | ti-ti-ti-ti tá-tá

Készítsünk belőle hangjátékot, amihez osszuk ki soronként a szerepeket: kakas, jérce, lúd, réce, gácsér és gúnár, gazda sora, valamint a refrénsor, amit mindenki kórusban ismételi!

Olvassuk fel a verset szereposztással! Bővíthetjük a hangjátékot állathangokkal, a baromfiudvar hangjaival, egyéb zörejekkel is. A hangjáték bővítését végezhetjük osztályszinten, de kitalálhatják a gyerekek kis csoportokban is.

Végül hallgassuk meg a vers dalfeldolgozását Gryllus Vilmos előadásában, ami animációval együtt szerepel a Mese.tv-n. A gyerekek együtt énekelhetik a refrént a gyerekkórusral. (A refrén dalritmusa a szótaghosszúságot is figyelembe veszi: tá-tá-ti-ti-tá-tá.)

Kattints ide!

Kép- és kertbongészó

Nézzük meg újra a nyitó oldalpárt (102–103. o.):

Mit láthat a róka r-rel? (rigót, kertet, répát, retket, virágot)

Milyen színeket láthat r-rel? (sárgát, barnát, fehéret, vöröset, pirosat)

Milyen színűek a megnevezett zöldségek?

- répa – sárga, fehér (fehér répa: petrezselyem)
- retek – fehér, piros

Milyen zöldségféléket ismerünk még r-rel (amiben r hang van)? Melyik milyen színű?

- paprika – sárga, narancssárga, piros
- paradicsom – piros
- uborka – zöld
- karalábé – zöld
- karfiol – fehér
- brokkoli – zöld
- paraj – zöld
- kapor – zöld
- krumpli – barna, sárga

Kertelő, aprító

A felsorolt termények közül melyiket találjuk Tamkó Sirató Károly kertjében és Lackfi János gyerekkonyhájában?

Olvassák el a gyerekek némán az *Egy kis kert* és az *Aprítók* című verseket, és gyűjtsék össze a terményeket!

Soroljuk fel mindet: répa, retek, paprika, uborka!

Válasszanak a gyerekek verset, és ezzel feladatot:

- Ki az, aki verskertész szeretne lenni? – Olvassa el újra az *Egy kis kert* című verset, és gyűjtse össze a kert rímeit! Mit vesz észre? Mi a szabály?

A rím sorokat figyelembe véve készüljön fel a vers hangos, „érett” olvasására! Akkor lesz érett az olvasás, ha hibátlanul, frissen peregnek az r hangok, szépen összecsendülnek a rímek.

- Ki az, aki versaprító szeretne lenni? – Olvassa el újra az *Aprítók* című vers két versszakát, és keresse az összecsengő szavakat! Csak a sor végi szavak rímelnek? Mi a szabály?

A rímelő szavakat figyelembe véve készüljön fel a vers hangos, „aprító” olvasására! Az aprítás azt jelenti, hogy hibátlanul és minél gyorsabban mondja a verset, mint egy nyelvgyötrőt. Peregjenek az r hangok és a sűrű ritmus!

Versenként hallgassunk meg néhány felolvasót, aki vállalkozik az „érett” és „aprító” versolvasásra! Az osztály tetszésnyilvánítással fejezheti ki, melyik sikerült legjobban.

Kérdezzük meg a rímvizsgálat eredményét, és figyeljük meg a rímelő szavakat! A rímeket vastagon kiemelve, betűjellel ellátva így fest a rímképlet:

Egy kis kertet kerteltem ,	a
benne vermet vermeltem ,	a
répát, retket termeltem .	a

Répa, retek megérett ,	b
piros héja de fénylett ,	b
ki megette – de szép lett!	b

Paprika-karika ,	a/a
paprika-karika ,	a/a
karikát karikára	
aprít a Marika .	a/a

Uborka-dudorka ,	b/b
uborka-dudorka ,	b/b
halomba kuporgat ,	b
nyiszálgat a Dorka .	b

Az ilyen „egy töről fakadó”, egymás után sorjázó rímeket bokorrímnek, ha 4-nél is több halmozódik, halmazrímnek (rímhalomnak) nevezzük.

Zöldségszobrok

Eszközigeny: Zöldségek, kések, alátétek, fogpiszkálók

Vigyünk be a gyerekeknek különböző zöldségeket, illetve ők is hozzanak egy-két darabot, amit nyugodtan lehet faragni, alakítani! Kis csoportokban együtt dolgozva alakítsanak a zöldségekből különböző állat-, növény- és egyéb figurákat! A vágáshoz késre, alátétlapokra, az illesztéshez fogpiszkálókra lesz szükség. A munkát fegyelmezett légkörben, egymásra figyelve kell végeznünk, hogy a balesetet elkerüljük. Nem árt, ha van egy-két felnőtt segítők is ebben (akár a szülők részéről).

Kedvcsinálónak megnézhetünk egy részletet a Nagyvarsányi Refi zöldség-gyümölcsszobrokat bemutató videójából.

Kattints ide!

VERSMÉRTÉK

Aprító

Eljátszhatunk az *Aprítók* című vers időmértékes ritmusával is, ami már a versaprítás művészete. Kétsoronként érdemes bemutatni a gyerekeknek a ritmust, amit ők válaszként megismételnek. Így felelgetve „apríthatjuk” a verset. Az aprítást kézmozdulatokkal is követhetjük: két kezünk mutatóujjával felváltva, a versritmust követve „aprítsuk” az asztalt:

Paprika-karika,	– U U U U U	tá-ti-ti ti-ti-ti
paprika-karika,	– U U U U U	tá-ti-ti ti-ti-ti
karikát karikára	U U – U U – U	ti-ti-tá ti-ti-tá-ti
aprít a Marika.	– – U U U U	tá-tá-ti ti-ti-ti
Uborka-dudorka,	U – U U – U	ti-tá-ti ti-tá-ti
uborka-dudorka,	U – U U – U	ti-tá-ti ti-tá-ti
halomba kuporgat,	U – U U – –	ti-tá-ti ti-tá-tá
nyiszálgat a Dorka.	U – U U – U	ti-tá-ti ti-tá-ti

Kicsi kocsi

Eszközigény: Számítógép, digitális tábla

Weöres Sándor *Haragosi* című versét már a szülők, nagyszülők is ritmizálták gyerekkorukban, így a családi emlékezet számára is élményszámba mehet, ha meghallják otthon.

Kocsikázzunk, fakutyázzunk együtt! Mindkettő gyors járgány, a kocsi keréken gurul, a fakutya jégen siklik, ezért lesz a versritmus is gyors, csupa rövid szótagból álló. Csak a refrén lassít, fékez egy kicsit. Tanuljuk meg előbb a refrénsort, ami a robogás örömét idéző halandzsaszöveg! A gyerekek ujjukkal üssék hozzá a tá-tá-ti-ti-tá-tá ritmust!

Bemutatóként olvassuk fel a verset úgy, hogy a gyerekek a refrénsorral kapcsolódjanak be!

Majd sorról sorra, felelgetve mondjuk együtt végig, ritmizálva a verset!

Fut, robog a kicsi kocsi,	– U U U U U U U	tá-ti-ti-ti ti-ti-ti-ti
rajta ül a Haragosi,	– U U U U U U U	tá-ti-ti-ti ti-ti-ti-ti
din-don diridongó.	– – U U – –	tá-tá ti-ti-tá-tá
Ha kiborul az a kocsi,	U U U U U U U U	ti-ti-ti-ti ti-ti-ti-ti
leröpül a Haragosi,	U U U U U U U U	ti-ti-ti-ti ti-ti-ti-ti
din-don diridongó.	– – U U – –	tá-tá ti-ti-tá-tá

Fut a havon a fakutya,	U U U U U U U U	ti-ti-ti-ti ti-ti-ti-ti
vele fut a retyerutya,	U U U U U U U U	ti-ti-ti-ti ti-ti-ti-ti
din-don diridongó.	– – U U – –	tá-tá ti-ti-tá-tá
Ha kiborul a fakutya,	U U U U U U U U	ti-ti-ti-ti ti-ti-ti-ti
leröpül a retyerutya,	U U U U U U U U	ti-ti-ti-ti ti-ti-ti-ti
din-don diridongó.	– – U U – –	tá-tá ti-ti-tá-tá

A fakutya kis szántalpakra szerelt szék, amit botokkal hajt a jégen a rajta ülő. Régen népszerű sportolási lehetőség volt ez a Balatonon. Nézzünk meg róla néhány képet a *Fakutyák* című tankockán! A képek kattintással nagyíthatók.

Kattints ide!

És hogy mi a retyerutya? Ki fut a fakutya mellett? Hát apa vagy anya, papa, mama vagy a tesók, a családtagok. Ők a retyerutya.

Törpék gödörben

Két törpéről szól a következő vers, akik szintén egy retyerutyába tartozhatnak, egy törperetyerutyába. A gyerekek olvassák el párban Orbán Ottó *Törpék* című versét, majd készüljenek a felelgető, párbeszédese felolvasására! Hogy melyik sort ki olvassa, azt a párok maguk döntsék el!

A felkészülés párhuzamosan zajlik, ami után a vállalkozó párosok felolvashatják a verset.

Mi az, ami viccessé teszi a verset?

Keressük meg a rímzavakat: két törpe / gödörbe, törpe / törve.

Mit jelent az, hogy le vagyunk törve? (rossz a kedvünk, nem véletlenül ülünk gödörben)

Egy ilyen mókás vers segíthet, amikor rossz a kedved, gödörben érzed magad. Jó, ha eszedbe jut: „Én is törpe, te is törpe...”

Képböngésző

Nézzük meg a 104–105. oldalpár képét, ami olyan, mint egy képrejtvény! Mit látunk? Fedezzük fel a képet! – A gyerekek sorolják a felfedezéseiket, majd egészítsük ki azokat, szükség esetén kérdéseket feltéve:

Hol ül a két törpe? Milyen formában van a gödör? Mire emlékeztet ez az alak? (kutya? bárány?)

Mi fölött száll a repülő? Milyen a formája a térképnek? Mire emlékeztet az alakja? (bari?)

Repülőgépen

Eszközigeny: Számítógép, digitális tábla

Rá fogunk jönni, mit ábrázol a rajz, ha elolvassuk Miklya Luzsányi Mónika *Repülőgépen* című történetét.

Olvassuk fel a gyerekeknek a történetet Sára kérdéséig:

„– Mi az a terminál? – kérdezte Sára apát, amikor már a bőröndjeiket húzták a nagy üveglakos épület felé.”

Kérdezzük meg a gyerekektől: Ki tudja a választ? – Hallgassuk meg őket, majd folytassuk apa válaszával a történetet, és olvassuk végig!

Kérdezzük meg a gyerekektől, ki ült már repülőgépen! Milyen volt a repülés, a magasba emelkedés? – Hallgassunk meg néhány élménybeszámolót!

Sárának és Lócinak milyen volt az első repülés? Milyennek látták Budapestet? Milyennek látták a tájat, amikor tovább emelkedtek? Mikor tűnt el a szemük elől? Akkor min csodálkoztak?

Mihez hasonlítottak a felhők? Mihez hasonlít a könyvoldalak illusztrációja?

Nézzük meg egy videófelvétel részletét a *Repülés* című tankockán, ami a repülő magasba emelkedését mutatja be, előbb a táj, majd a felhők fölé!

Kattints ide!

Felhőképek

Eszközигény: Rajzlapok, színes papírok, ollók, ragasztók, zsinetek, csipeszek

Készítsünk felhőkollázst színes és fehér papírokból, rajzos kiegészítéssel! Ha színes, pl. kék alagra dolgozunk, akkor a felhők fehérek is lehetnek. De a különböző árnyalatú kék, esetleg csíkos, mintás papírok is kiváló felhőanyagok, érdemes kipróbálni őket. A felhőformákat rajzzal is kiegészíthetjük, így megjelenhet a birkanyáj vagy valami más forma is, amit a felhőkbe belelátunk, képzelünk.

A felhőképekből készítsünk galériát! Kifeszített zsinetre csipesszel függeszthetjük a képeket, hogy a felhők magasba emelkedjenek.

Ha felhős, de szép idő van, menjünk ki a szabadba, és figyeljük az égen úszó felhőket! Milyen alakokat, alakzatokat fedezünk fel bennük?